

Η Σαμοθράκη και οι αρχαιότητες της

Η Σαμοθράκη είναι ονομαστή για τους αρχαιολογικούς της θησαυρούς, αν και ίσως δεν είναι ακόμα τόσο γνωστοί όσο θα τους άρμοζε. Ποιος όμως δεν γνωρίζει τη Νίκη της Σαμοθράκης που βρίσκεται στο Λούβρου του Παρισιού ;

Καθώς όμως η ιστορία του νησιού χάνεται στα βάθη των νεολιθικών χρόνων και συνεχίζεται σε όλη την αρχαιότητα, με αποκορύφωση την άνθηση των Καβείριων Μυστηρίων που έκανε την Σαμοθράκη της αρχαιότητας γνωστή στα πέρατα του τότε γνωστού κόσμου.

Αυτό που πρέπει να γνωρίζει όποιος σκοπεύει να την επισκευθεί είναι ότι το νησί αποτελούσε κατά την αρχαιότητα κέντρο προσκυνήματος και κατάνυξης- πιθανότατα λόγω υψηλού ενεργειακού πεδίου- και εκεί οφείλεται εν πολλοίς και όλος αυτός ο αρχαιολογικός θησαυρός του που σώζεται ακόμα !

Το νησί αποτελεί πόλο έλξης κυρίως εκείνων που αρέσκονται στον εναλλακτικό τουρισμό και μάλιστα λέγεται πως αποφεύγουν την κατασκήνωση κοντά στο ρέμα του φονιά, όπου πιθανώς να υπάρχει ισχυρό ενεργειακό πεδίο, το οποίο διαπιστώνει κανείς από τον αλλόκοτο τρόπο με τον οποίο εκφύονται οι κορμοί και τα κλαδιά των δέντρων !

Λέγεται επίσης ότι ο επισκέπτης που θα ανέβει στην κορυφή του όρους Σάος θα έρθει σε επαφή με παράξενα φαινόμενα, ενώ μπορεί ακόμη να δει και τις τρομερές μορφές των Καβείρων επάνω στους βράχους ! Επίσης, λέγεται πως σε ένα αρχαίο τείχος υπάρχει εντοιχισμένη μια αρχαία πλάκα, που στην πραγματικότητα είναι χάρτης του νησιού όπως φαίνεται από ψηλά και η αλήθεια είναι πως η ομοιότητα είναι σημαντική.

Η Αρχαία Πόλη

Η περιήγησή μας στις αρχαιότητες της Παλιάπολης αρχίζει από το μικρό χώρο στάθμευσης μπροστά από το εκκλησάκι της Αγίας Παρασκευής (γιορτάζει στις 26 Ιουλίου), το οποίο, όπως και η εκκλησία της Χώρας, έχει προσανατολισμό στον άξονα Β-Ν (η αφίδα νότια). Πίσω του βρίσκεται το μικρό νεκροταφείο του σημερινού οικισμού. Ο λιθόστρωτος πεζόδρομος οδηγεί στο Μουσείο και το Ιερό των Μεγάλων Θεών.

Ανατολικά, στους βόρειους πρόποδες του Άϊ-Γιώργη (1448 μ.) ήταν κτισμένη η αρχαία πόλη Σαμοθράκη τμήμα από τα τείχη της οποίας μπορεί να διακρίνει κανείς ψηλά στην πλαγιά. Ο περίβολος στο ψηλότερο τμήμα του -υψόμετρο 286 μ.- συναντά την απόκρημνη κορυφο-γραμμή που, στην κάθοδό της προς την παραλία, αποτελεί το ανατολικό όριο της Αρχαίας Πόλης και τη φυσική της οχύρωση, η οποία μόνο σε μερικά τμήματα συμπληρώθηκε με τεχνητή.

Το τείχος είναι κτισμένο με ογκόλιθους διαφορετικού μεγέθους, μόνο αδρά δουλεμένους, ενώ υπάρχουν και νεότερα τμήματα ισοδομικής ή ψευδισοδομικής τοιχοποιίας με τετράπλευρες λιθόπλινθους, καθώς και πολυγωνικού συστήματος. Το συνολικό μήκος του περιβόλου είναι περίπου 2,4 χμ. και η έκταση που περικλείει γύρω στα 200 στρέμματα, πολύ μεγαλύτερη από το δομημένο χώρο. Το τείχος αποτελείται από δύο μέτωπα και γέμισμα στο ενδιάμεσο κενό με λιθορριπή, χώμα και βράχους. Το πάχος του κυμαίνεται από 2,30 ως τα 4 μ.,

και μόνο στη βόρεια πλευρά είναι 1,50 μ. Το ύψος του φτάνει τα 5 και 6 μ., όπως στις πύλες Α και Β, εκτός από τις οποίες μας είναι γνωστές άλλες δύο, οι C και D.

Αναφέρεται ακόμα και μία μικρότερη Ε, ανάμεσα στις Β και C. Η πύλη Α, που είναι η πιο ενδιαφέρουσα, βρίσκεται στο χαμηλότερο μισό της διαδρομής του δυτικού σκέλους του περιβόλου. Δύο παράλληλοι μεταξύ τους πρόβολοι ξεκινούν από το τείχος, κάθετα σ' αυτό, και σχηματίζουν ένα διάδρομο, ανοιχτό εσωτερικά, ενώ στην εξωτερική του απόληξη προστέθηκε αργότερα μία ορθογώνια κατασκευή, η οποία ερμηνεύτηκε ως πύλη ή προμαχώνας (στην τελευταία περίπτωση η πύλη Α τοποθετείται 12 μ. βορειοανατολικά). Όποια και να είναι η αλήθεια, η πύλη Α συνέδεε την Πόλη με το Ιερό των Μεγάλων Θεών. Το τείχος χρονολογείται από τον 6ο ως τον 3ο αι. π.Χ.

Το λιμάνι της Αρχαίας Πόλης, το οποίο έμενε έξω από την οχύρωση, αναφέρεται στις πηγές για πρώτη φορά τον 4ο αι. π.Χ. και για τελευταία στις Πράξεις των Αποστόλων όπου διαβάζουμε ότι αποδώ πέρασε το 49-50 μ.Χ. ο Απόστολος Πάυλος, στη διάρκεια του ταξιδιού του από τη Μικρά Ασία προς τη Νεάπολη (σημερινή Καβάλα). Σύμφωνα με την παράδοση, σε ανάμνηση αυτού του γεγονότος κτίστηκε η παλαιοχριστιανική βασιλική, τα ερείπια της οποίας βρίσκονται στο ανατολικό τμήμα του αρχαίου λιμανιού.

Ο ναός έχει τοιχοποιία, η οποία αποτελείται από πέτρες κατεργασμένες με επιμέλεια στις όψεις και χυτή λιθοδομή στο εσωτερικό. Στην κατασκευή έχουν χρησιμοποιηθεί και αρχαία αρχιτεκτονικά μέλη. Στο εσωτερικό του ναού σώζονται τα ερείπια της ημικυκλικής αψίδας και του νότιου τοίχου ενός δεύτερου ναού, κτισμένα με πλινθοδομή και αρχαία μέλη καθώς και τμήμα από παλαιοχριστιανικό θωράκιο. Σε απόσταση 30 μ. ανατολικά της εξωτερικής αψίδας αποκαλύφθηκε τμήμα οχύρωσης, που ενσωματώνει στην κατασκευή του αρχαίο οικοδομικό υλικό και χρονολογείται στα βυζαντινά χρόνια. Ο αρχαίος μόλος κατασκευάστηκε με ογκόλιθους τραχείτη, ορατούς και σήμερα μέσα στη θάλασσα, εκεί που καταλήγει η απότομη κορυφογραμμή

του Άϊ-Γιώργη.

Η μεσαιωνική οχύρωση στην Αρχαία Πόλη, πάνω από την παλαιοχριστιανική βασιλική, χρονολογείται στα 1431-3 και εντάσσεται σε μία πολιτική κατασκευής ή ανακατασκευής από τους Gattilusi στη Σαμοθράκη μιας σειράς οχυρώσεων, η οποία θα εξασφάλιζε την άμυνα του νησιού όχι μόνο από τους Τούρκους αλλά κυρίως από τους Βενετούς. Το φρουριακό συγκρότημα περιλαμβάνει τάφρο, περίβολο και τρεις πύργους, από τους οποίους ο νοτιοανατολικός, που σώζεται σχεδόν ακέραιος, αποτελεί το πιο εντυπωσιακό του τμήμα.

Στην κατασκευή του από λαξευτές πέτρες και ασβεστοκονίαμα χρησιμοποιήθηκαν πολλά μαρμάρινα αρχιτεκτονικά μέλη κυρίως από κτίρια της Αρχαίας Πόλης. Έχει κάτοψη ορθογωνική, ύψος περίπου 17,75 μ. και αποτελείται από ένα τυφλό ισόγειο και τρεις ορόφους, που είχαν ξύλινα πατώματα. Η θολωτή οροφή έχει σχήμα ημικύλινδρου ενισχυμένου με τόξο-νεύρωση στη μέση. Στο ισόγειο υπάρχει κυκλική δεξαμενή, όπου διοχετεύονταν από το δώμα με αγωγό τα νερά της βροχής. Το τελευταίο ήταν κτισμένο με λίθους και πήλινα άδεια πιθάρια για τη μείωση του βάρους του.

Οι τοξωτές εσοχές στα εσωτερικά μέτωπα των τοίχων είναι διάφορων μεγεθών και καθεμία έχει άνοιγμα-πολεμίστρα. Ένας κλειστός εξώστης, συμπληρωμένος σήμερα, στο νοτιοανατολικό τοίχο και στο ύψος του δεύτερου ορόφου έχει δύο ορθογώνιες οπές-καταχύστρες στο δάπεδό του, ανάμεσα στα φουρούσια που τον στήριζαν. Είσοδο στον πύργο αποτελούσε η διαμπερής εσοχή του πρώτου ορόφου στο βορειοανατολικό τοίχο. Στην είσοδο οδηγούσε εξωτερική κινητή σκάλα. Η εσωτερική σκάλα ήταν ξύλινη μέχρι το ύψος του τρίτου ορόφου, όπου διαμορφώνεται θολωτά μέσα στο πάχος του τοίχου και οδηγεί στο δώμα. Περιμετρικά του πύργου, σε απόσταση 1,90 μ. κάτω από το επίπεδο του δώματος, υπάρχουν πέτρινα φουρούσια, που στήριζαν προφανώς στηθαίο. Στο νοτιοδυτικό τμήμα της

βορειοδυτικής πλευράς του πύργου βρισκόταν η πύλη της οχύρωσης.

Από τα θρησκευτικά κτίρια του οικισμού το πιο σημαντικό φαίνεται πως ήταν το ιερό της προστάτιδας της πόλης Αθηνάς. Η θέση του ιερού αυτού πιθανολογείται είτε εκεί, όπου σήμερα βρίσκεται η μεσαιωνική οχύρωση των Gattilusi, είτε ψηλότερα σ' ένα μικρό πλάτωμα διάσπαρτο από θραύσματα μαρμάρων, που σχηματίζεται στην πλαγιά σε μικρή απόσταση νοτιοανατολικά τους, εκεί όπου υπάρχουν τα ερείπια του ναυδρίου του Άϊ-Γιώργη.

Μικρής έκτασης ανασκαφική έρευνα στη δεύτερη θέση απέδωσε πλήθος από σπαράγματα αρχιτεκτονικών μελών, τα οποία προέρχονται από δύο τουλάχιστο κτίρια, ένα δωρικού και ένα ιωνικού ρυθμού. Όμως, τα ερείπια της Αρχαίας Πόλης, η οποία είχε κατοίκους μέχρι τα βυζαντινά χρόνια, είναι στο μεγαλύτερό τους μέρος θαμμένα κάτω από την πυκνή βλάστηση, που καλύπτει σημαντικό τμήμα της έκτασής της, κρύβοντας τα μυστικά τους.

Το Ιερό των Μεγάλων Θεών

Βρίσκεται στην Παλιάπολη 6,5 χιλ. από την Καμαριώτισσα, κοντά στο Αρχαιολογικό Μουσείο, και καταλαμβάνει έκταση 50 περίπου στρεμμάτων. Εδώ υπάρχει μια σειρά από κτίσματα, που μαρτυρούν τη μεγάλη θρησκευτική δραστηριότητα που επικρατούσε σε αυτό το χώρο. Το πρότυλο του Πτολεμαίου Βαέτου Φιλάδελφου, ιωνικού ρυθμού, που χτίσθηκε στα 285-280 π.Χ. Το Αρσινόιο κυκλικό οικοδόμημα του 500 π.Χ. αιώνα. Το τετράγωνο κτίσμα, προσφορά του Φιλίππου του Αριδαίου και του Αλέξανδρου του Δ'. Το ανάκτορο, η ιερή κατοικία, ο θόλος, το τέμενος, το ιερό, η αρχαϊστική κόχη, ο μαρμάρινος βωμός, το ελληνιστικό κτίριο, η Στοά και η Κρήνη όπου βρισκόταν η περήφημη Νίκη της Σαμοθράκης.

Οι Πύργοι της Σαμοθράκης

✘ Στα σημαντικότερα παραδείγματα υστεροβυζαντινής φρουριακής αρχιτεκτονικής του ελλαδικού χώρου συμπεριλαμβάνονται οι πύργοι και οι οχυρώσεις της Σαμοθράκης. Στο ακρωτήριο, εκεί που εκβάλλει ο Φονιάς βρίσκεται μεμονωμένος πύργος της εποχής των Παλαιολόγων. Δυτικά της Χώρας, στην κορυφή του απόκρυμνου και δεσπόζοντος της περιοχής βραχώδους λόφου σώζονται τμήματα οχύρωσης. Η θέση αυτή πρέπει να τειχίστηκε στα τέλη του 10ου αιώνα όταν οι κάτοικοι αποσύρθηκαν από την Παλαιόπολη προς το εσωτερικό προκειμένου να αποφύγουν τις πειρατικές επιδρομές. Οι Γκατιλούτζι δεν οχύρωσαν μόνο την Χώρα. Στην Παλαιόπολη πάνω στον επιβλητικό βραχώδη λόφο, κοντά στο λιμάνι ίδρυσαν φρουριακό συγκρότημα που αποτελείται από τρεις πύργους. Για την ίδρυσή τους χρησιμοποιήθηκε αρχαίο δομικό υλικό άφθονο στη γύρω περιοχή.

Χριστιανικά Μνημεία

Η παλαιοχριστιανική βασιλική της Παλαιοπόλεως βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα του αρχαίου λιμανιού κάτω από τους πύργους των Γκατιλούτζι. Αποκαλύφθηκε το 1938 από την Αμερικάνικη Σχολή και δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί η έρευνά του. Η βασιλική χτίσθηκε σε ανάμνηση της απόβασης του Απόστολου Παύλου στη Σαμοθράκη. Η παλαιοχριστιανική βασιλική της Καμαριώτισσας δεν διασώζεται. Η ύπαρξή της διαπιστώθηκε το 1972, όταν άρχισε η ανέγερση καινούργιου ναού αφιερωμένου στην Παναγία Καμαρώτισσα. Εκτός από τις δύο παλαιοχριστιανικές βασιλικές υπάρχουν σε διάφορα μέρη του νησιού ορατά, ερείπια υστεροβυζαντινών ναών. Αναφέρουμε τον Άγιο Κωνσταντίνο, την Παναγία Γαλατιανή και την εκκλησία του Χριστού, ερειπωμένο μοναστήρι που βρίσκεται λίγα χιλιόμετρα ανατολικά των θερμών.

Τέχνη

Τα μελανόμορφα αγγεία, οι αμφορείς, τα πήλινα ειδώλια και τα

εργαστήρια παραγωγής αμφορέων των ελληνοιστικών χρόνων, που ήρθαν στο φως στην Κεραμιδαριά, αποτελούν τα πειστήρια της άνθησης της κεραμικής και της αγγειοπλαστικής στο νησί της Σαμοθράκης από την αρχαιότητα. Εξάλλου, στο ζωγράφο Ευχαρίδη αποδίδεται και το ζωγραφιστό αγγείο (490 – 500 π.Χ.), το οποίο απεικονίζει σκηνές πατητηριού και δοκιμής κρασιών.

Ανάγλυφα και γλυπτά, με κορυφαίο αυτό της Νίκης της Σαμοθράκης, η γνώση της ύπαρξης μεγάλου αγάλματος της Αφροδίτης και του Πόθου, που αποδίδεται στο γλύπτη Σκόπα, καθώς και η πληθώρα άλλων γλυπτικών ευρημάτων και κιόνων από την περιοχή του ιερού των Καβείρων καθιστούν αυτονόητη την άνθηση της πλαστικής και της γλυπτικής στο νησί. Αναπτυγμένη ήταν επίσης και η νομισματοκοπία, από την οποία υπάρχουν εξάισια δείγματα, καθώς και η χρυσοχοΐα. Εξάισια δείγματα οχυρωματικής αρχιτεκτονικής αποτελούν οι πύργοι των Γατελούζων στην Παλαιάπολη, αλλά και το κάστρο της Χώρας. Εξάλλου, και ο ίδιος ο διατηρητέος οικισμός της Χώρας έχει τη δική του παραδοσιακή αρχιτεκτονική, με κεραμοσκεπές και δώματα στα σπίτια του.

Αρχαιολογικό Μουσείο

Το αρχαιολογικό μουσείο βρίσκεται στην Παλαιάπολη. Χτίσθηκε από την Αμερικανική Αρχαιολογική Αποστολή και συντηρείται από το Ελληνικό Κράτος. Το μουσείο στεγάζει σήμερα όσα τοπικά ευρήματα έχουν απομείνει. Τα πιο πολλά ήρθαν στο φως μετά τις ανασκαφές των Αμερικάνων, υπάρχουν μερικά που βρήκαν οι κάτοικοι καθώς και όσα είχε συλλέξει ο πνευματικός άνθρωπος της Σαμοθράκης Νικόλαος Φαρδύς. Ο χώρος του μουσείου περιλαμβάνει ευρήματα κυρίως από την ανασκαφή στο Ιερό των Μεγάλων Θεών και διαρθρώνεται σε τέσσερις αίθουσες.

Στην κεντρική αίθουσα βρίσκονται αρχιτεκτονικές αποκαταστάσεις από τα κυριότερα κτίρια του ιερού, όπως ο θριγκός της Αυλής του Βωμού του Ιερού και του θόλου της Αρσινόης Β΄, που την κοσμούν ταύροι και μαργαρίτες. Επίσης

τμήματα της ανωδομής της Αίθουσας των Αναθημάτων, μαρμάρινη επιγραφή που απαγόρευε την είσοδο των αμύητων στο άδυτο του Ανακτόρου (Αμύητον μη εισιέναι). Στη δεύτερη αίθουσα υπάρχουν τμήματα της ανάγλυφης μαρμάρινης ζωφόρου του Πρόπουλου του Τεμένους γύρω στο 340 π.Χ. με τις χορεύτριες, οι οποίες σύμφωνα με τον Ciriaco d'Ancona ήταν Μούσες, η προτομή του μάντη Τειρεσία, ολόσωμη αλλά ακέφαλη μορφή ίσως της Περσεφόνης κ.α.

Μπαίνοντας στην τρίτη αίθουσα ο επισκέπτης βλέπει ένα πάγκο με μαρμάρινα στηρίγματα τα οποία προέρχονται από την Ιερή Οικία. Στο βάθος στέκεται συγκολλημένο ένα ακέφαλο άγαλμα της Νίκης, πίσω γωνιακό ακρωτήριο του Ιερού. Ήταν αφιέρωμα του Δημητρίου του Πολιορκητή μετά την νίκη του στη Κύπρο και είχε τοποθετηθεί πάνω στη πλώρη ενός πλοίου με ανοιχτά φτερά σαλπίζοντας ορμητικά τη νίκη. Είναι φτιαγμένη από πάριο μάρμαρο και έχει ύψος 2,75 μ. Στις προθήκες εκτίθενται μεταλλικά αντικείμενα ξεχωρίζει μια περσική καρφίτσα σε μορφή λιονταριού. Στην τέταρτη αίθουσα εκτίθενται ευρήματα από τις Νεκροπόλεις και ένα εκμαγείο της Νίκης της Σαμοθράκης, η οποία σήμερα βρίσκεται στο Μουσείο του Λούβρου.

Επίσης στην αίθουσα αυτή σε προθήκη βρίσκονται τα περισσότερα από τα πολύτιμα κοσμήματα και ασημένια νομίσματα που έδωσε η ανασκαφή των Νεκροπόλεων και περιλαμβάνει ασημένια και χρυσά σκουλαρίκια, πόρπες, δαχτυλίδια, χρυσό περιδέραιο, χρυσά στεφάνια κ.ά. που χρονολογούνται από το τέλος του 6ου αι. π.Χ. μέχρι την εποχή του Αυγούστου.

Βγαίνοντας ο επισκέπτης έξω από το Μουσείο και ακολουθώντας το λιθόστρωτο μονοπάτι φτάνει στην είσοδο του αρχαιολογικού χώρου. Τα λατρευτικά και δημόσια κτίρια είναι αυτά που, κατά κύριο λόγο, διασώζονται σε ερείπια μέχρι σήμερα. Οι πρώτες ανασκαφές στον Ιερό Χώρο, χρονολογούνται από το 1863, όταν ο Γάλλος Πρόξενος στην Αδριανούπολη C. Champoiseau, ανακάλυψε

και μετέφερε στο Παρίσι το ακέφαλο άγαλμα της «Νίκης της Σαμοθράκης». Η διαρπαγή των ελληνικών αρχαιοτήτων συνεχίστηκε από την αυστριακή αποστολή υπό τη διεύθυνση του AL.Conze στα 1873 και αργότερα στα 1875.

Το 1891 επιστρέφει και πάλι ο Champoiseau και λεηλατεί και άλλα αρχαιολογικά κομμάτια. Από το 1938, το Ίδρυμα Αρχαιολογικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Νέας Υόρκης, αρχίζει ανασκαφές στον αρχαιολογικό χώρο τις οποίες και συνεχίζει μέχρι τις μέρες μας, οπότε επενέβη και η ελληνική αρχαιολογική υπηρεσία στη διαδικασία των ανασκαφών. Τα σπουδαιότερα αρχαιολογικά λείψανα είναι το Ανάκτορο με την Ιερή Οικία, το Αρσινόειο σε σχήμα Ροτόντας, το Τέμενος, το Ιερό, το θέατρο, το θυσιαστήριο, ο Οίκος των Αφιερωμάτων, η Στοά, η Κρήνη της Νίκης, το Νεκροταφείο, το κτίριο των βασιλέων Φιλίππου Γ΄ και Αλεξάνδρου Δ΄, το Πρόπυλο του Πτολεμαίου Β΄ κλπ.

Το αρχαιολογικό μουσείο είναι ανοιχτό για το κοινό καθημερινά, εκτός Δευτέρας, από τις 08:30 έως τις 15:00

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ

ΠΑΛΑΙΑΠΟΛΗ

ΤΗΛΕΦΩΝΟ: 25510 41474